
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.342:011.375

О. В. Марченко, к.е.н., доцент,
Н. Е. Аванесова, к.е.н., доцент**АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ РОЗВИТКУ МІСТА**

Анотація. У статті досліджено сутність категорії "місто" та "сучасне місто" й сформульовано на основі цього ключові ознаки міських поселень. На основі критичного аналізу літературних джерел та узагальнення визначено і згруповано основні індикатори стійкого розвитку міста за сферами життєдіяльності.

Ключові слова: місто, сучасне місто, індикатори стійкого розвитку.

О. В. Марченко, к.э.н., доцент,
Н. Э. Аванесова, к.э.н., доцент**АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРЕДПОСЫЛОК РАЗВИТИЯ ГОРОДА**

Аннотация. В статье исследована сущность категории "город" и "современный город" и сформулированы на основе этого ключевые признаки городских поселений. На основе критического анализа литературных источников и обобщения определены и сгруппированы основные индикаторы устойчивого развития города по сферам жизнедеятельности.

Ключевые слова: город, современный город, индикаторы устойчивого развития.

О. V. Marchenko, candidate of economic sciences, associate professor,
N. E. Avanesova, candidate of economic sciences, associate professor**THE ANALYSIS OF SOCIO-ECONOMIC PRECONDITIONS OF CITY DEVELOPMENT**

Abstract. The essence of the category of "city" and "modern city" is discovered and formulated on the basis of it the key features of urban settlements are formed. Based on a critical analysis of the literature and summarize the key indicators for sustainable development of the city by areas of life are grouped and identified.

Keywords: city, modern city, indicators of sustainable development.

Актуальність теми дослідження. Сьогодні в Україні спостерігаються процеси, пов'язані із стрімкою урбанізацією, підвищенням значущості окремих міст у формуванні господарського комплексу держави загалом, тому питання, пов'язані з поліпшенням якості управління містами здобувають все більшої актуальності.

Постановка проблеми. Необхідність і значимість управління та регулювання містом визначається тим, що соціально-економічний розвиток міста відіграє надзвичайну вагому роль у становленні сучасного міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує велика кількість наукових праць, сконцентрованих на вивченні урбанізаційних процесів з точки зору національних та регіональних особливостей формування, розвитку та функціонування міст в умовах різних соціально-економічних формацій [11, 13]. Аналіз передумов розвитку міських поселень природно спирається на вивчення теорії міста і повного розуміння категорії «місто». Тому визначення сутності категорії «місто» у цьому дослідженні є базовим і потребує поглибленого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичні аспекти дослідження передумов соціально-економічного розвитку міста. Сталий розвиток міст – це один із найважливіших елементів розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Необхідною умовою безпечного забезпечення розвитку сучасного міста та шляхів його становлення є перш за все управління містом. Як зазначається у

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

джерелі [2], управління містом – це управління діями, що відбуваються в ньому, вміння їх прогнозувати та доцільно використовувати. Серед значної кількості визначень категорії «місто» було виокремлено ті, що є найбільш уживаними в науковій літературі, та проведено аналіз за ключовими словами (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення сутності категорії «місто»

№	Джерело	Визначення	Ключові слова
1	2	3	4
1	[6]	Місто – це поселення, в межах якого існує власний ринок	Поселення, власний ринок
2	[3]	Місто – це відкрита складна соціотехноприродна система, елементарне (первинне, базове) каркасоутворююче ціле техносфери.	Відкрита складна система, техносфера
3	[19]	Місто - це історично сформований населений пункт, котрий здійснює містоутворюючі та містообслуговуючі функції, є динамічною системою, в якій відтворюються економічні, соціальні, політичні, екологічні, демографічні та інші відносини	Населений пункт, функції, динамічна система, відносини
4	[20]	Місто - це історично сформована, соціально та економічно різноманітна, щільно забудована, просторово сконцентрована поселенська одиниця, що має законодавчий статус.	Поселенська одиниця, щільна забудова, законодавчий статус
5	[10]	Місто є унікальною соціально-економічною системою, що спрямована на вирішення задач економічного та соціального розвитку.	Унікальна система, соціально-економічний розвиток
6	[11]	Місто – це історично обумовлена форма поселення, яка характеризується певною територією та чисельністю мешканців, має внутрішні зв'язки і закономірності подальшого розвитку, створює сприятливі умови для повноцінного розвитку особистості, які обумовлені різноманітністю людської діяльності, спрямованої на реалізацію можливостей міського простору за конкретних економічних, соціальних, політичних та інших умов	Поселення, зв'язки, розвиток особистості, чисельність мешканців
7	[1]	Місто є складним об'єктом управління, що характеризується органічною єдністю трьох основних підсистем: населення, природи, господарства, які мають специфічні властивості та процеси розвитку.	Об'єкт управління, єдність підсистем
8	[7]	Місто являє собою складне соціально-територіальне утворення, до якого крім природного і матеріально-речового компонентів входять населення, виробництво і споживання матеріальних благ	Соціально-територіальне утворення, компоненти
9	[24, С. 3]	Місто – це цілісна система зі своїми структурою, функціями, зв'язками із зовнішнім середовищем, історією, культурою, умовами життя населення.	Цілісна система, структура, функції, зв'язки
10	[5, С. 5]	Місто - населена територія з постійним товарообміном на місці, якій властива висока щільність населення і компактність забудови, жителі зайняті у не аграрних сферах діяльності.	Населена територія, товарообмін, не аграрні сфери діяльності
11	[12, С. 391]	Місто – це суб'єкт права, який, використовуючи внутрішні економічні ресурси території та зовнішні господарські зв'язки, реалізує господарську правосуб'єктність, що дозволяє йому набути у особі органів місцевого самоврядування відповідні права та обов'язки та результати діяльності якого спрямовані на задоволення потреб територіальної громади	Суб'єкт права, ресурси, зв'язки, задоволення потреб громади
12	[13, С. 3]	Місто як відкрита система є сукупністю об'єктів, які, взаємодіючи між собою і навколишнім середовищем, обумовлюють появу нових інтеграційних якостей, не властивих окремим його частинам	Відкрита система, нові інтеграційні якості

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА*Продовження таблиці 1*

1	2	3	4
13	[18, С. 15]	Місто – складна соціально-економічна інституціональна система, що має територіальне розташування, до якого крім природного і матеріально-речового компонентів входять населення, виробництво і споживання матеріальних благ.	Складна система, територіальне розташування, компоненти
14	[20]	Сучасне крупне місто – це поліструктурна, територіально відокремлена суспільно-економічна система, яка потребує адекватних методів регулювання.	Поліструктурна система, методи регулювання
15	[16, С. 14]	Сучасне місто є центром регіону з дуже високоспеціалізованим виробництвом, навколо якого широко простярається відповідна торгова зона.	Центр регіону, високоспеціалізоване виробництво, торгова зона
16	[13]	Сучасне місто – це складне, інтегративне явище, що включає в себе велику кількість різноманітних соціальних процесів.	Інтегративне явище, соціальні процеси
17	[13, С. 3]	Сучасне місто є фокусом і результатом урбанізаційного процесу, що накладає відбиток на розвиток існуючої суспільної моделі.	Урбанізаційний процес, суспільна модель
18	[23]	Сучасне місто є просторово-економічною системою, яка має значний економічний потенціал і здатна притягувати капітал ззовні, одночасно збільшуючи власний потенціал з метою відтворення суспільних благ	Просторово-економічна система, економічний потенціал, капітал, суспільні блага

Шляхом узагальнення та аналізу ключових слів, що наведені в табл.1, можемо сформулювати визначальні ознаки міста, а саме:

- місто є історично сформованим поселенням;
- місто характеризується територіальною відокремленістю;
- місто являє собою відкриту складну цілісну систему;
- місту властиві висока щільність населення та компактність забудови;
- населення міста займається переважно несільськогосподарською діяльністю;
- місто характеризується єдністю підсистем: населення, природи, господарства;
- в межах міста існує власний ринок;
- місто виконує містоутворюючі та містообслуговуючі функції;
- місто є суб'єктом права з власними економічними ресурсами та господарськими зв'язками;
- місто являє собою складний об'єкт управління.

Як можна побачити із визначень, сучасне місто є результатом урбанізації та поєднує в собі велику кількість різноманітних соціальних процесів.

Фахівці з даного напрямку та науковці виокремлюють шість основних концепцій розвитку міста [2]: економічну, соціально-економічну, соціологічну, функціональну, екологічну та ресурсну концепції, що зображено на рис. 1.

Розглянуті на рис. 1 концепції мають певні особливості, переваги та недоліки. Так, соціологічна та екологічна концепції, створені на базі відомої чиказької соціологічної концепції міста, передбачають окреслення загальних орієнтирів розвитку міста, оскільки враховують лише частину зв'язків та закономірностей функціонування міста. Соціально-економічна концепція набула поширення за часів адміністративно-командної системи управління, оскільки спиралася на протиставлення міст соціалістичних та капіталістичних країн. Проте значно випереджаючий розвиток міст постіндустріальних країн у порівнянні з радянськими містами є свідченням суперечливості та недосконалої даної концепції. Функціональна концепція була розроблена та обґрунтована спеціалістами з містобудування, проте запропонований ними принцип поділу існуючих галузей

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

міста на містоутворювальні та містообслуговуючі галузі, що виконують різні завдання в комплексі міст, не дає змоги зрозуміти природу насамперед великих міст та мегаполісів.

Рис. 1. Основні концепції розвитку міст

У процесі дослідження передумов розвитку міських поселень вважаємо за необхідне розглянути питання їхньої класифікації за визначеними ознаками. Більшість науковців здійснюють класифікацію міст за трьома основними критеріями: чисельністю населення, адміністративним значенням та господарським профілем. Проте зустрічаються й інші підходи до класифікації, найуживаніші з яких представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація міст України за ключовими ознаками

№	Класифікаційна ознака	Види міст
1	2	3
1	За профілем у господарському комплексі країни	- промислові; - портові; - транспортні вузли; - науково-освітні центри; - курортно-оздоровчі; - культурні; - релігійні та інші.
2	За адміністративним значенням	- столичні; - обласні центри; - міста республіканського підпорядкування; - міста обласного підпорядкування; - міста районного підпорядкування.
3	За чисельністю населення	- найзначніші, або міста-мільйонери (понад 1 млн осіб); - значні (500 тис. – 1 млн осіб); - великі (250 тис. – 500 тис. осіб); - середні (50 тис. - 250 тис. осіб); - малі (до 50 тис. осіб).

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Продовження таблиці 2

1	2	3
4	За категоріями спеціалізації	- з певною спеціалізацією; - спеціалізовані; - дуже спеціалізовані; - моно профільні.
5	За часом виникнення	- старі (засновані за часів Київської Русі); - середнього віку; - молоді (виникли у ХХ ст., зокрема в післявоєнний час).

Коментуючи дані, представлені в табл. 2, можна сказати, що найбільш визначальною і узагальнюючою ознакою класифікації міст є чисельність населення. Однак в Україні вона використовується в дещо звуженому вигляді через невелику кількість міст-мільйонників та відсутність багатомільйонних мегаполісів, як, наприклад, Токіо, Москва, Нью-Йорк, Париж, Пекін тощо.

Досить поширеною є класифікація міст за профілем у господарському комплексі країни, тобто за специфічними функціями, проте на практиці такий підхід до класифікації не знаходить однозначного підтвердження (наприклад, промислове місто може бути водночас портовим та транспортним вузлом, а портове місто, у свою чергу, може мати курортне, культурне та релігійне значення тощо).

Розглядаючи міста як складні системи, слід звернути увагу на їхній поділ за категоріями спеціалізацій. Так, до монофункціональних або міст з вузькою виробничою спеціалізацією, зазвичай, відносять лікувально-оздоровчі міста, центри з видобутку вугілля, енергетики, хімічної промисловості та інші.

Як вже зазначалося, наведена в табл. 2 класифікація міст не є вичерпною і за необхідності може бути доповнена та уточнена залежно від цілей дослідження. Так, окрім наведених ознак, міста можна класифікувати за роллю у функціонуванні економічної системи (міста-донори та міста-реципієнти), внеском у ВВП країни, якістю життя та рівнем добробуту населення, екологічною складовою тощо.

Досліджуючи проблеми стійкого розвитку міста, варто зупинитися на тому, що саме розуміється під стійкістю (стабільністю, сталістю) розвитку. Згідно з визначеннями науковців [26, С. 210], він може означати наступне:

- 1) екологічну турботу, що сполучається з розвитком;
- 2) поліпшення якості життя людини, одночасно зі збереженням здатності підтримки екосистеми;
- 3) розвиток, що задовольняє потреби сучасного покоління без нанесення збитку можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби;
- 4) зміну в споживчих зразках у бік якісних продуктів і зрушення в інвестиційних зразках у бік підвищення ролі екологічного капіталу;
- 5) процес, що прагне до досягнення більш високого життєвого рівня;

Аналіз передумов розвитку міста як складної цілісної системи передбачає дослідження структурних елементів системи міста в статичній та динамічній формі. При цьому слід зазначити, що елементи структури суспільно-територіальної системи міста об'єднуються в декілька тісно взаємозв'язаних підсистемних блоків [17]: природно-ресурсний, соціальний, економічний (господарський) та управлінський (рис. 2).

Рис. 2. Підсистемні блоки суспільно-територіальної системи міста

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Кожна з представлених підсистем, у свою чергу, має власні складові. Так, до компонентів природно-ресурсного системного блоку належать лісові ділянки, водні об'єкти, заповідні та природоохоронні зони тощо, які характеризуються розмірами території, виконуваними функціями, продуктивністю й іншими не менш важливими показниками. За допомогою цих та інших показників стає можливим виявити значення кожного з компонентів природно-ресурсної підсистеми для конкретного міста, дослідити їхні зміни та визначити тенденції розвитку.

До складових економічної (господарської) підсистеми можна віднести підприємства, установи та організації будь-яких форм власності. Залежно від профілю діяльності та виконуваних функцій вони об'єднуються у види економічної діяльності та економічні сектори. Складові елементи економічного підсистемного блоку можна досліджувати та аналізувати за допомогою низки параметрів, що їх характеризують. Серед параметрів можна виділити наступні: розміри сплачених податків, вартість основних засобів, кількість працівників, обсяги виробленої продукції чи наданих послуг, показники рентабельності, ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості й інші.

Соціальний підсистемний блок має безпосереднє відношення до населення міста (соціуму). Відповідно, компонентами підсистеми, що розглядається є окремі люди, які за певними ознаками об'єднані в групи. Серед критеріїв, за допомогою яких можна проаналізувати зміни в соціальній підсистемі, є вік, стать, сімейне становище, рівень доходів, освіта, житлові умови, зайнятість, сфера діяльності тощо. Інформація щодо співвідношення між соціальними групами в місті, знання закономірностей їхніх змін допомагають у визначенні соціальної структури суспільства. Остання, у свою чергу, являє собою сукупність соціальних (клас, трудовий колектив, група, прошарок), соціально-демографічних (молодь, пенсіонери), професійно-кваліфікаційних, територіальних (тип поселення) та етнічних спільнот, пов'язаних між собою відносно стійкими взаємними відносинами [22, С. 355]. Дані щодо соціальної структури суспільства та тенденцій її розвитку необхідні як для формування стратегії розвитку міста, так і для аналізу різноманітних урбаністичних процесів.

Окремої уваги в структурі суспільно-територіальної системи міста заслуговує управлінська підсистема. Елементами цієї підсистеми є міська влада (органи місцевого самоврядування), організації, що здійснюють координування, контроль та регулювання певних сфер і видів господарської діяльності та чинять прямий чи опосередкований вплив на життєздатність населення міста.

На сьогоднішній день управління розвитком українських міст значною мірою залежить від зовнішніх управлінських рішень, тобто зовнішнє регулювання переважає над саморегулюванням. Така ситуація значно ускладнює відносини між управлінським підсистемним блоком міста та регіональними й державними органами влади.

Важливо також не ототожнювати управлінську підсистему та управлінську структуру міста. Перша являє собою склад та співвідношення компонентів, що виконують організаційно-регулятивні функції та їхня ієрархічна супідрядність. Остання ж передусім відображає сукупність взаємозв'язків та відношень, що виникають між органами міського, регіонального та державного управління [17]. У суспільно-територіальній системі міста взаємозв'язки між підсистемними блоками мають досить специфічний характер, проте вкрай важливим видається дослідити синергійні ефекти, що виникають при цьому. Загалом же формальне зіставлення підсистем є досить складним завданням через їхню неоднорідність та особливий характер, тому доцільним вважається здійснення не узагальненого, а відокремленого аналізу в межах кожної з підсистем.

Оскільки стійкий розвиток міста являє собою збалансований соціально-економічний та екологічний розвиток на основі раціонального використання міського ресурсного потенціалу, що призводить до підвищення якості життя та безпеки мешканців міста [21], тому задля дієвого управління містом як складною організаційно-господарською структурою потрібно мати відповідні аналітичні дані. Сукупність зведених показників, які відображають стан розвитку міста за основними напрямками (економічним, соціальним, екологічним), їхнє співвідношення та зміни надають змогу приймати зважені управлінські рішення стосовно першочергових

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

заходів організаційно-господарського, соціального чи фінансового характеру з метою корегування розвитку визначеної територіальної одиниці (міста).

Загалом індикатори сталого розвитку (англ. Index of sustainable development) являють собою показники, які дозволяють робити висновки щодо стану або зміни економічної, соціальної або екологічної складових. Зазначені індикатори, об'єднані в групи, представлено на рис. 3.

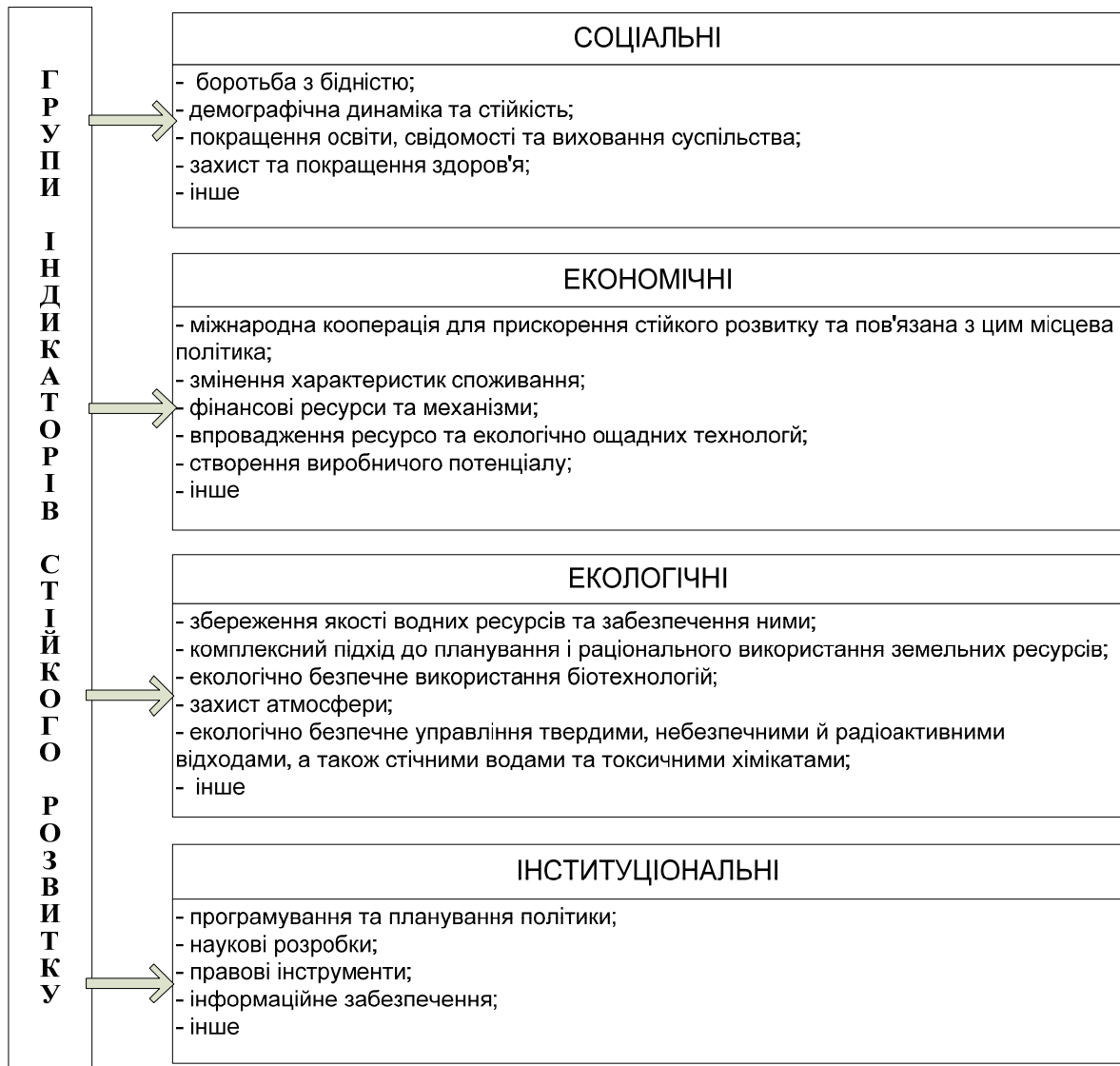

Рис. 3. Групи індикаторів стійкого розвитку

На основі ґрунтовного аналізу та узагальнення наукових розробок з даної проблематики [4, 9, 21, 25] було визначено та згруповано основні індикатори стійкого розвитку міста за сферами життєдіяльності: економічною, соціальною, екологічною та інституційною.

Більш детальний та розгорнутий варіант аналізу індикаторів стійкого розвитку міста можна розглянути в наведеній нижче таблиці 3.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Таблиця 3

Індикатори стійкого розвитку міста

Сфера 1	Індикатор 2	Одиниця виміру 3
Економічна	ВВП на одиницю населення	роки
	Енергоємність ВВП	кг умовного палива/грн.
	Продуктивність праці	кількість виробленої продукції/одиниця часу
	Обсяг інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування, в т.ч. за структурою (промисловість, сільське господарство, транспорт та зв'язок, будівництво, торгівля тощо)	% від ВВП
	Рівень оновлення основних фондів	%
	Частка найбільш крупних підприємств у формуванні ВВП міста	%
	Виробництво товарів та послуг малими та середніми підприємствами	% від ВВП
	Співвідношення кількості зайнятих на малих та середніх підприємствах до кількості зайнятих на великих підприємствах	%
	Частка інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції	%
	Споживання платних послуг на одиницю населення	грн /одиниця населення
	Частка роздрібного товарообігу в обсязі загального товарообігу	%
	Частка вітчизняних товарів у загальному обсязі товарообігу	%
	Вартість 1 м ² нового житла	грн /м ²
	Відношення доходів 10% найбагатших та найбідніших прошарків населення міста	%
	Частка витрат на харчування в загальних доходах домогосподарств	%
Соціальна	Середній вік населення міста	роки
	Приріст населення, в т.ч. природний та механічний	%
	Очікувана тривалість життя, в т.ч. чоловіків та жінок	роки
	Дитяча смертність	осіб на 1000 новонароджених
	Рівень захворюваності	осіб на 1000 населення
	Частка населення, що мешкає за національною межею бідності	% від загальної кількості населення міста
	Рівень безробіття	% від економічно активного населення
	Частка осіб, яка має середню спеціальну освіту	% від економічно активного населення
	Частка осіб, яка має вищу освіту	% від економічно активного населення
	Рівень забезпеченості населення міста закладами культури	кількість закладів на 1000 населення
	Рівень злочинності	кількість злочинів/одиниця часу
	Рівень споживання алкоголю та тютюну	л чистого алкоголю/одиниця населення; кількість цигарок /одиниця населення

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Продовження таблиці 3

1	2	3
	Кількість ДТП	кількість аварій за одиницю часу
	Рівень забезпеченості житлом	м ² /одиниця населення
	Приріст користувачів інтернету	%
Екологічна	Загальний обсяг забруднення на одиницю ВВП міста	т / грн
	Концентрація шкідливих речовин у повітрі міста	мг / м ³
	Обсяг шкідливих викидів на одиницю населення	т/одиниця населення
	Обсяг виробничих та побутових відходів	т
	Частка утилізованих та повторно використаних відходів	% від загального обсягу відходів
	Частка захоронених відходів	% від загального обсягу відходів
	Інтенсивність використання води за видами економічної діяльності	м ³ /одиниця часу
	Викиди забруднених стічних вод	м ³
	Обсяги використання електроенергії, в т.ч. підприємствами та населенням	кВт/година
	Інвестиції в основний капітал, спрямовані на охорону оточуючого середовища та раціональне використання природних ресурсів	грн
	Кількість легкових авто на 1000 мешканців міста	одиниці
Інституціональна	Рівень корупції	бали (від 0 до 10)
	Частка населення, яка дає хабарі	%
	Індекс ефективності управління містом	індекс
	Витрати на утримання органів місцевого самоврядування	грн
	Індекс ефективності діяльності громадських організацій	індекс
Комплексні показники	Індекс розвитку людського потенціалу	індекс
	Якість життя населення міста	бали (від 0 до 100)

Окрім цього, індикатори стійкого розвитку можуть бути розподілені на такі, що відображають активність людини (населення міста), індикатори стану та реагування [15].

Так, індикатори – рушійні сили являють собою показники людської активності, що здатні впливати на стійкий розвиток міста. Індикатори стану фіксують характеристики стійкого розвитку в конкретному місті у визначений момент (на певну дату). До індикаторів реагування можна віднести політичний вибір та інші реакції на зміну характеристик стійкого розвитку. Вони демонструють вольові дії та активність суспільства у вирішенні негайних проблем тощо.

Серед індикаторів, що є найбільш уживаними в країнах Західної Європи, можна виділити наступні [15]:

- індикатори, сфокусовані на міську модель (чисельність населення, використання території, площа занедбаних земель, оновлення міських районів, мобільність міста й інше);
- індикатори потоків (споживання води та відведення стічних вод, енергія, виробництво, обробка, перевезення вантажу, розміщення та утилізація відходів тощо);
- індикатори якості оточуючого середовища (якість води та повітря, шум, безпечність транспорту, житлові умови, доступність рекреаційних зон та якість природи і таке інше).

Якщо цілі дослідження передбачають проведення міждержавного порівняння, всі міські індикатори можуть бути розподілені на три основні групи: А, В та С [8], що наведено в табл. 4.

Індикатори повинні нести своєчасну інформацію для того, щоб допомогти вчасно попереджувати або вирішувати проблеми. Інформаційною основою для цього може бути загальнодоступна статистична інформація, статистичні звіти на замовлення, документи, що визначають напрями розвитку галузей міста, наукові публікації та дослідження й інше.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Таблиця 4

Розподіл міських індикаторів залежно від ступеню адекватності для міждержавного порівняння

Клас індикатора	Характеристика	Приклади
A	Прості індикатори, які легко розраховуються та можуть бути використані для безпосереднього зіставлення між містами різних країн	Чисельність населення, кількість об'єктів завершеного / незавершеного будівництва, кількість лікарень, вищих навчальних закладів та закладів освіти загалом тощо
B	Індикатори, які можуть бути досить легко зіставлені, проте потребують завчасного аналізу методики розрахунку та подальшого її корегування з метою недопущення (виключення) неадекватних результатів	Статистика з безробіття, якість оточуючого середовища тощо
C	Індикатори, які не можуть бути зіставлені напряму. Методики їхнього розрахунку мають свою специфіку в кожній країні та у зв'язку з цим потребують обов'язкового аналізу для проведення порівняння значень цих показників між містами різних країн	Індикатори бідності, соціальні виплати, характеристика доходів населення тощо

Загалом до індикаторів стійкого розвитку висувається низка вимог, серед яких є наступні [21, С. 103]:

- 1) релевантність, тобто відповідність завданням, на вирішення яких спрямований даний показник;
- 2) доступність для сприйняття, тобто індикатор має бути зрозумілим для всіх членів цільової групи. Складні показники, розроблені у науковому середовищі для оцінки комплексних процесів або явищ, можуть виявитися неприйнятними для широкого використання;
- 3) обґрунтованість та легкість інтерпретації;
- 4) гнучкість та адаптивність до нових умов;
- 5) пристосованість до опису міжсистемних явищ. Зокрема, індикатори повинні демонструвати зв'язок між економічними, соціальними, екологічними та інституційними аспектами суспільного життя;
- 6) масштабність та динамічність, тобто індикатори повинні мати достатній діапазон виміру стану параметрів та тенденцій їхніх змін у часі;
- 7) глобальність, тобто індикатори повинні дозволяти оцінювати глобальні явища, або відношення локальних явищ до глобальних;
- 8) достовірність, тобто індикатори мають бути основані на реальних фактах (що не завжди означає високий ступінь точності);
- 9) економічність, тобто співвідношення між витратами та вигодами від доступу до даних має бути раціональним.

Висновок. Таким чином, необхідно визначити, що розглянуті в даному дослідженні індикатори стійкого розвитку міста призначені для користування цілого кола зацікавлених сторін, серед яких можуть бути: особи, від яких залежать рішення щодо стратегії розвитку міста (на місцевому та державному рівнях), громадськість, наукові спільноти та міжнародні організації, діяльність яких передбачає складання порівняльних оцінок та характеристик розвитку міст різних країн тощо.

Література

1. Бакалова Л. Структурно-функціональна типологія міст як ефективний інструмент управління розвитком міста / Л. Бакалова // Управління сучасним містом. – 2007. - №1-12 (25-28). – С. 182-192.
2. Биченко Л. А. Актуальні питання розвитку міських агломерацій / Л. А. Биченко // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. - №2 (40). – С. 1-7.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

3. Бойко-Бойчук О. Категорія «місто»: сутність, визначення / О. Бойко-Бойчук // Управління сучасним містом. – 2005. – № 3-4/7-12 (19-20). – С. 47-59.
4. Васильєв О. В. Основи сучасного управління розвитком міст України / О. В. Васильєв, О. М. Віноградська // Менеджмент міського розвитку: монографія / за ред. О. В. Васильєва, Н. М. Богдан, К. А. Фісуна; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2013. – С. 35-66.
5. Васильєва Н. В. Науково-методичні засади удосконалення механізму соціально-економічного розвитку монофункціональних міст України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Н. В. Васильєва; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К., 2008. – 20 с.
6. Вебер М. История хозяйства. Город / М. Вебер. – М. : КАНОН-Пресс-Ц, Кучково поле, 2001. – 576 с.
7. Вербець В. В. Соціологія : навч. посіб. / В. В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк. – К. : Кондор, 2009. – 550 с.
8. Индикаторы социально-экономического развития муниципальных образований / [Г. Ю. Ветров, Д. В. Визгалов, А. А. Шанин, Н. И. Шевырова]. – М.: Фонд "Институт экономики города", 2002. – 135 с.
9. Гопцій Д. О. Оцінка сталого розвитку міст / Д. О. Гопцій, М. Й. Коваленко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 2 (33). – С. 1-12.
10. Гречана С. І. Управління бюджетним чинником розвитку міста / С. І. Гречана // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3, Т. 2. – С. 211-214.
11. Гуляк Р. Е. Соціально-економічна сутність та визначення поняття "місто" / Р. Е. Гуляк // Коммунальное хозяйство городов : научно-технический сборник. – 2008. – № 82. – С. 126-131.
12. Джабраїлов Р. А. Територіальна громада міста та місто у сфері господарювання / Р. А. Джабраїлов // Вісник ДНУ, Сер. В: Економіка і право. – 2008. – Вип. 2. – С. 386-394.
13. Современный российский город: теория, методология и практика исследования: монография / [Н. В. Дулина, Н. В. Кузнецова, С. О. Лебедева, В. В. Токарев]. - Волгоград, РГК "Политехник" 2004. – 180 с.
14. Карлова О. А. Функціонування міста як складної соціально-економічної системи / О. А. Карлова, Р. Е. Гуляк // Коммунальное хозяйство городов : научно-технический сборник. – 2008. – № 80. – С. 3-11.
15. Островский Н. Критерии устойчивого развития [Электронный ресурс] / Н. Островский. – Режим доступа: <http://n-t.ru/tp/ns/kur.htm>
16. Парк Р. Городское сообщество как пространственная конфигурация и моральный порядок / Р. Парк // Социологическое обозрение. – 2006. – Т. 5, №1. – С. 11-18.
17. Підгрушний Г. Методологічні проблеми діагностики міст при розробці стратегій їх розвитку [Електронний ресурс] / Г. Підгрушний. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/dprmu/2012_22/B5_Pidgr.pdf
18. Плужник А. В. Класифікація міст України при забезпеченні економічної безпеки розвитку міст / А. В. Плужник // Модернізація економіки: проблеми, шляхи розвитку та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 13-14 вересня 2013р.). – Дніпропетровськ : НО «Перспектива», 2013. – С. 15-18.
19. Попова Ю. М. Економічні аспекти визначення дефініції „місто” [Електронний ресурс] / Ю. М. Попова. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=55&p=1>
20. Сіройч С. С. Демографічні та соціально-економічні проблеми розвитку міських агломерацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / С. С. Сіройч; Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України. – К., 2009. – 32 с.
21. Скриган А. Ю. Опыт формирования системы индикаторов устойчивого развития города / А. Ю. Скриган // Поволжский региональный журнал. – 2010. – №9. – С. 100-109.
22. Социологический справочник / под ред. В. И. Воловича. – К.: Политиздат Украины, 1990. – 382 с.
23. Стеценко Т. О. Управління регіональною економікою: навч. посіб. / Т. О. Стеценко, О. П. Тищенко. – К. : КНЕУ, 2009. – 472 с.
24. Торкатюк В. І. Організаційно-економічні аспекти сталого розвитку міст / В. І. Торкатюк, О. Л. Сидоренко, М. П. Пан, А. Л. Шутенко, Д. В. Бутнік, С. В. Мозговий // Комунальне господарство міст. – 2008. – №85. – С. 3-14.
25. Шевченко О. Ю. Формирование системы индикаторов устойчивого развития муниципальных территорий [Электронный ресурс] / О. Ю. Шевченко. – Режим доступу: <http://ivdon.ru/magazine/archive/n4p1y2012/1172>
26. Шпильова В. О. Аналіз соціально-економічного розвитку регіону / В. О. Шпильова // Вісник ЖДТУ. – 2010. – №3 (53). – С. 209-213.

References

1. Bakalova, L. (2007). Structural-functional typology of cities is the effective management tool of the city's development. *Modern city administration*, 1-12(25-28), 182-192.
2. Bychenko, L. A. (2011). Actual questions of urban agglomerations development. *Actual problems of public administration*, 2(40), 1-7.
3. Boiko-Boichuk, O. (2005). Category "city": its essence and definition. *Modern city administration*, 3-4/7-12 (19-20), 47-59.
4. Vasyliiev, O. V., & Vinohradska, O. M. (2013). Fundamentals of modern management development of Ukrainian cities. In O. V. Vasyliiev, N. M. Bohdan & K. A. Fisun (Eds.), *Management of Urban Development* (pp. 35-66). Kharkiv: Kharkiv National Academy of Municipal Economy.
5. Vasyliieva, N. V. (2008). *Scientific-methodological principles of improvement the mechanism of socio-economic development of self-governing cities of Ukraine* (Ph.D. dissertation synopsis). Kyiv: Council of Productive Forces of Ukraine.
6. Weber, M. (2001). *The history of the economy*. City. Moscow: KANON-Press-C.
7. Verbets, V. V., Subot, O. A., & Khrystiuk, T. A. (2009). *Sociology*. Kyiv: Kondor.
8. Vetrov, G. Yu., Vizgalov, D. V., Shanin, A. A., & Shevyrova, N. I. (2002). *Indicators of socio-economic development of municipal formations*. Moscow: Institute of Economics of the city.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

9. Hoptsi, D. O., & Kovalenko, M. Y. (2011). Evaluation of permanent urban development. *Theory and practice of public administration*, 2(33), 1-12.
10. Hrechana, S. J. (2010). Managing of the budget factor in the development of the city. *Bulletin of Khmelnytsk national university*, 3(2), 211-214.
11. Huliak, R. E. (2008). Socio-economic nature and definition of "city". *Utilities cities: scientific-technical collection*, 82, 126-131.
12. Dzhabrailov, R. A. (2008). The local community of the city and the city is in the field of management. *Herald of the Dnepropetrovsk National University, Series B: Economics and Law*, 2, 386-394.
13. Dulina, N. V., Kuznetsova, N. V., Lebedeva, S. O., & Tokarev, V. V. (2004). *The modern Russian city: theory, methodology and the practice of the investigation: monograph*. Volgograd: Polytechnic.
14. Karlova, O. A., & Huliak, R. E. (2008). Functioning of the city as a complex of socio-economic system. *Utilities cities*, 80, 3-11.
15. Ostrovskiy, N. (n.d). *Criteria of steady development*. Retrieved from <http://n-t.ru/tp/ns/kur.htm>
16. Park, R. (2006). The city community as a spatial configuration and the moral order. *Sociological Review*, 5(1), 11-18.
17. Pidhrushnyi, H. (n.d.). *Methodological problems of cities' diagnosis at developing strategies for its progress*. Retrieved from http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/dprmu/2012_22/B5_Pidgr.pdf
18. Pluzhnyk, A. V. (2013, September). *Classification of cities in Ukraine, while ensuring the economic security development in cities*. Paper presented at the International Scientific Conference "The modernization of the economy: problems and ways of development and prospects". Dnipropetrovsk: Perspektiva.
19. Popova, Yu. M. (n.d.). *Economic aspects of determination the definition "city"*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=55&p=1>
20. Siroich, Z. S. (2009). *Demographic and socio-economic problems of development the urban agglomerations*. (Doctoral dissertation synopsis). Kyiv: Institute for Demography and Social Studies.
21. Skrigan, A. Yu. (2010). Experience in forming the system of indicators for stable urban development. *Pokrovskiy regional journal*, 9, 100-109.
22. Volovich, V. I. (1990). *Sociological Directory*. Kyiv: Politizdat Ukrainy.
23. Stetsenko, T. O., & Tyshchenko, O. P. (2009). *Management of the regional economies*. Kyiv: KNEU.
24. Torkatiuk, V. I., Sydorenko, O. L., Pan, M. P., Shutenko, A. L., Butnik, D. V., & Mozghovyi, S. V. (2008). Organization-economic aspects of stable urban development. *Utilities cities*, 85, 3-14.
25. Shevchenko, O. Yu. (2012). *Formation of system indicators of the stable development of municipal territories*. Retrieved from <http://ivdon.ru/magazine/archive/n4p1y2012/1172>
26. Shpylova, V. O. (2010). Analysis of socio-economic development of the region. *Bulletin of Zhytomyr State Technological University*, 3 (53), 209-213.

Надійшла 24.12.2013